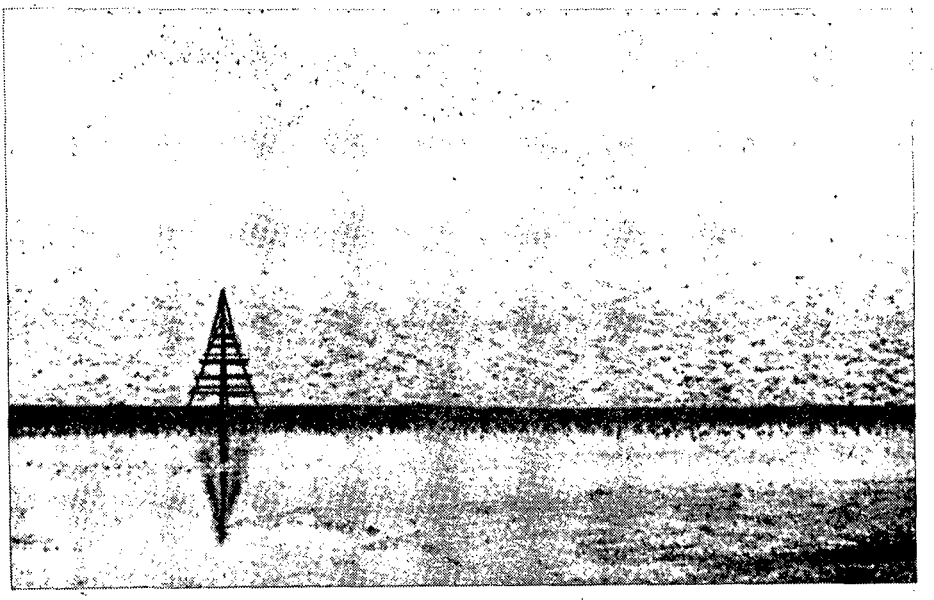
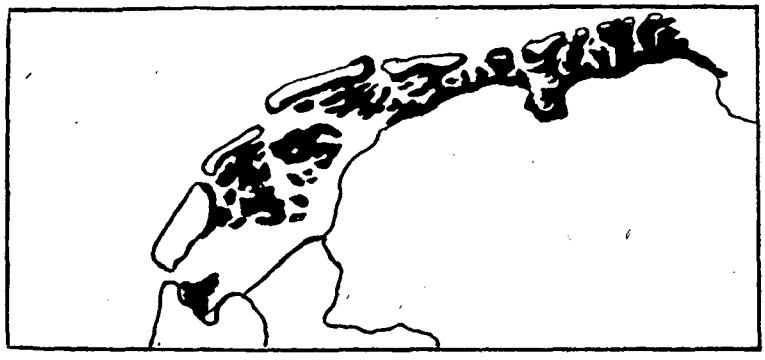

Kleine steltlopertjes op Griend Foto R. J. v. d. Linde

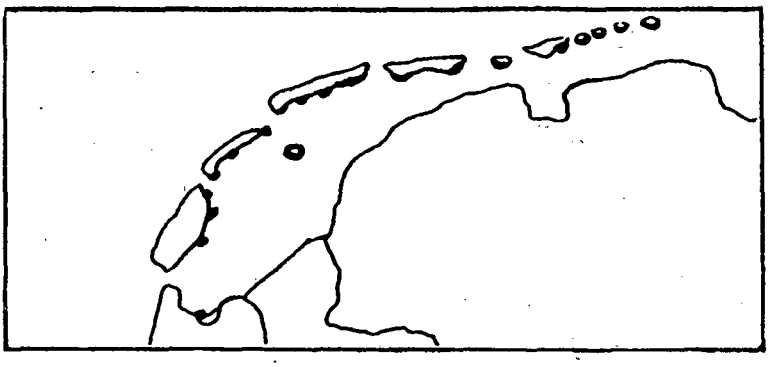
Het waddengebied als pleisterplaats voor trekvogels

Als we in de zomer naar de Waddenzee gaan, weten we vooruit, dat we daar veel steltlopers zullen zien. Ze huizen er op de slikken en doen zich te goed aan de enorm rijke wadfauna.
Het is werkelijk fantastisch om, gewapend met een fijne zeef, het wad te lijf te gaan om eens te gaan kijken wat er allemaal leeft, en in welke hoeveelheden. Crustaceae, allerlei soorten wormen, schelpen en slakjes in onuitputtelijke massa's.
Wat een rijkdom verbergt dit zo ogenschijnlijk doodse slik! We zullen dan ook zien, dat ontzettend veel steltlopers zich aan deze welvoorziene dis te goed doen, alvorens te starten voor, of tijdens, het grootse gebeuren in de natuur, dat we de herfsttrek noemen. In Juni en Juli zullen we er al veel soorten aantreffen: tureluurs, grutto's, wulpen, scholeksters, kluten, strandpleviertjes en bontbekken. Soorten dus, die hier gebroed hebben en vinden, dat het na gedane arbeid goed eten is. Maar daarnaast zien we er ook al groenpoten, zilverplevieren, oeverlopers, steenlopers, bonte, paarse en krombekstrandlopers, kanoeten en rosse grutto's. Deze soorten hebben hier helemaal niet gebroed, of hoogstens een enkel paar, zoals vorig jaar een paartje bonte strandlopers op Terschelling. Deze bevolking is samengesteld uit individuen, die nog niet geslachtsrijp zijn en op de voorjaarstrek zijn blijven hangen. Verder zijn er bij, die wel in het broedgebied (Scandinavië vooral) geweest zijn, maar er bijv. niet in geslaagd zijn een partner te vinden. Ook zijn er vogels, van wie de broedsels verstoord zijn, en nu gaan zwerven en alvast wat afzakken naar 't Zuiden en in rijke voedselgebieden blijven steken.

Bij eb droogvallende gronden in het Waddengebied (naar L. Tinbergen)

In Juli en Augustus komen er ook al jonge vogels uit het Noorden getrokken; het resultaat van de eerste legsels! Deze trek van jonge vogels van het eerste legsel is bekend van vele soorten, ook van zangvogels o.a. van spreeuwen. Dit wordt tussentrek („Zwischenzug") genoemd.
In Augustus en begin September worden hun gelederen versterkt door de enorme troepen volwassen vogels, die één of meer legsels grootgebracht hebben, mèt de laatste jongen. Het is er dan een drukte van belang en er wordt aardig huisgehouden onder de schier onuitputtelijke voedselvoorraden van de slikken.
Leuk is het om te kijken hoe de verschillende soorten foerageren. Opvallend is het verband van bouw, vooral snavel en poten, en gedrag, in dit geval het voedselzoeken! De kluten hebben lange poten, waarmee ze makkelijk door het water kunnen lopen en dat zij met hun kromme sabelsnavel afromen. De ruiters prikken mét hun weke snavels het slik af. Je hebt wel eens een halfvergane tureluur gevonden, en als dan de hoornhuid van de snavel is verdwenen, dan zie je vooral aan de snavelpunt allemaal gaatjes in het been. Hierin hebben de uiterst gevoelige tastzintuigjes gezeten, die door middel van zenuwen weer in verband staan met de hersenen. Ze tasten als 't ware het wad af, op zoek naar iets eetbaars. De pleviertjes lopen bedrijvig rond en kunnen met hun korte snavels een vlugge garnaal en zelfs insecten vangen. De scholeksters kunnen met hun stevige priemsnavels kokkels openpeuteren, hun Engelse naam: „oystercatcher" is, wat dat betreft, veel typerender.
Kortom, het is een en al bedrijvigheid, waarop je nooit uitgekeken raakt. Maar hoe komen we nu iets te weten van de wisselende grootte en soortenrijkdom van deze veranderlijke bevolking?
Wel, hierbij komen ons de elementen te hulp. Vaar je bij laag water over de Waddenzee, dan zie je overal meer of minder grote slikplaten, waar zich veel steltlopers ophouden (zie het eerste kaartje). Met vloed echter lopen er steeds meer slikken onder water. De Waddenzee wordt nu een echte zee: een grote watervlakte! Al die vogels zien zich nu genoopt elders hun heil te zoeken. En is het water op z'n hoogst, dan zijn er maar enkele plaatsen in, en rondom de Waddenzee, waar ze hun toevlucht kunnen zoeken. Dit zijn de zogenaamde hoogwatervluchtplaatsen. Vergelijk de twee kaartjes maar eens, wat een verschil in oppervlakte is dat! De vogels zijn dan in enorme massa's geconcentreerd op die enkele droogblijvende plaatsen.

Hoogwatervluchtplaatsen van Wadvogels (naar L. Tinbergen)

De belangrijkste hoogwatervluchtplaatsen zijn wel: de Eendracht en de Bol op Texel, Vliehors en Posthuiswad op Vlieland, de Richel, de plaat ten Oosten van Vlie, Noordvaarder, Bosplaat en Zuidzijde van Terschelling, Westelijk Ameland en Oerd, Schiermonnikoog en Oostelijk daarvan de „echte" Bosplaat, Noordwestplaat en Rottummeroog, en last but not least Griend, midden in de Waddenzee. Ook langs de Groninger en Friese kust en bij Wieringen zoeken er veel hun toevlucht, maar daar zitten ze meestal niet zo geconcentreerd, zodat we ze daar moeilijker kunnen tellen, terwijl dit op de goede vluchtplaatsen makkelijk gaat.
We zullen ons nu verder tot Griend beperken, omdat we daar in September 1948 een week geweest zijn om trekvogels te tellen.
Griend vormt het hoogste deel van de Grienderwaard, een slikplaat, die bij hoog water onderloopt en bij laag water ongeveer 2000 ha groot is. Het eiland, dat dus met hoog water „droog" blijft, is ca 600 m lang en 400 m breed. Op een smalle zandgordel na (aan de W.-, N.- en Oostkant), bestaat het hele eiland uit kreken en schorren, met een weelderige begroeiing van zulte, lamsoor, zee-alsem, gesteelde en gewone obione, zeekraal en schorrenkruid. Toen wij er waren lag er over het eiland een violet-paars waas van de uitgebloeide zulte en lamsoren. Je begrijpt dat met al die kreken het droogblijven maar erg betrekkelijk was. Met vloed komt het water aan de Zuidkant binnendringen en voor enkele uren neemt de zee het halve eiland weer in haar bezit! Eén keer, met springtij, stond practisch het hele eiland onder water. Het was dan ook maar goed, dat we in het vogelwachtershuisje in de kaap huisden, anders waren we volkomen weggespoeld!
Daar we met z'n drieën waren, hadden we het eiland in drie sectoren verdeeld. Ieder had z'n eigen stuk, waar dagelijks waargenomen werd. We probeerden zoveel mogelijk te tellen, werden de troepen echter te groot, dan schatten we ze op de bekende manier: een deel tellen en dit betrekken op de hele troep. Daar de vogels eerst in het middelste Zuidelijk deel geconcentreerd zaten en vandaar, via Zuidwest- en Zuidoostpunt, naar de Noordwestkant „vluchten", werden ze in de verschillende delen door verschillende mensen geteld en geschat. Aan het eind van iedere dag werd dan de balans kloppend gemaakt.

Een paar uur voor hoog water nestelen we ons dus tussen de zulte en lamsoren op één van de Zuidelijkste schorren.
De waard ligt voor ons, nog droog tot de Blauwe Slenk, het is er nog stil, er is nog bijna geen vogel te zien. Aan de einder, in de Slenk, schuift langzaam de Terschellingerboot voorbij, het enige teken van de goddank verre, beschaving.
Na een poosje komen troepjes bonte strandlopers vanuit het Westen aanvliegen, ze cirkelen wat rond en strijken neer. Steeds meer komen er nu en we zien grote wolken „bontjes" boven de plaat. Ook horen we nu en dan steenlopers. Langzamerhand komen er ook kanoeten in de lucht en hele vluchten vallen achter de bonte in. Door het stijgende water worden al die vogels nu genoopt zich meer en meer naar het eiland te verplaatsen. We kunnen nu meer soorten onderscheiden, beter tellen en ook meer genieten van het levendige kleurenspel. Tussen de bonte strandlopers (ca 30 % heeft nog een zwarte buik) zien we nu drieteentjes en strandpleviertjes bedrijvig heen en weer dribbelen. Steenlopers zijn er ook en hierachter lopen dichte drommen kanoeten, met „stijve" opgerichte nekken, heen en weer, hele rijen naar links, andere naar rechts, dan, plotseling, keren ze om en schuiven weer in tegengestelde richting langs elkaar. Achter de kanoeten staan stil groepjes rosse grutto's en bonte pieten tot hun buik in 't water.
Dit bonte schouwspel wordt nog verlevendigd doordat steeds grote troepen opvliegen, die dichterbij een drogere plaats opzoeken. Prachtig zijn die zwenkende vogelvluchten, nu hun lichte onderzijde, dan weer hun donkere bovenzijde tonend, om, na een plotselinge draai, met hangende pootjes in te vallen.
Als het bijna hoog water is, zijn ze vlakbij: steenlopers, pleviertjes, bonte strandlopers en drieteentjes, daarachter de kanoeten en weer verderop de scholeksters, rosse grutten en zilverplevieren. Dit alles tegen de achtergrond van de weidse Waddenzee, waarop zilver- en mantelmeeuwen dobberen.
Maar het nog steeds stijgende water laat ze nog niet met rust en nu vliegen ze over 't eiland heen en de meeste vinden een onderkomen op 't strandje aan de Noordwestkant. De steenlopers vinden we nu terug langs de kreken, terwijl we daar nu ook enkele andere soorten aantreffen. Op het smalle strand en langs de kreken verblijven de vogels dus met hoog water en gaat het water afnemen, dan maken we de hele geschiedenis weer in omgekeerde richting mee.

Kleine Strandlopers — Foto Dr Kreger

Onderstaande tabel geeft de aantallen van de verschillende soorten op resp. 5, 6, 7, 8 en 9 September 1948.

Hoogwatertellingen	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9
strandplevier	125	10	50	20	2
bontbekplevier	25	23	16	5	2
kleine plevier		1	2		
zilverplevier	7	9	15	150	100
steenloper	1250	260	900	100	350
scholekster		10000		5000	
kluut			14	1	
kanoetstrandloper	50000	10000	5000	10000	6000
paarse strandloper		1			
bonte strandloper	6000	6000	4000	3000	4000
kleine strandloper	3				
kleinste strandloper	1				
drieteenzandloper	100	20	240	100	100
oeverloper	1	1		1	
tureluur	400	7	1	4	2
groenpootruiter	4	1	8	4	
rosse grutto	300	800	8000	350	10000
grutto	1000	500	8		
wulp	200	20	4	10	3
Totaaltellingen (afgerond)	60000	28000	18000	19000	21000

Het lijkt ons niet verantwoord om uit bovengenoemde getallen conclusies te trekken omtrent invloed van het weer op de trek, over soort, specifieke trektijden enz. Het verblijf op Griend was hiervoor te kort, bovendien wisten we niets over de aantallen op de hoogwatervluchtplaatsen rond de Waddenzee. Het zal zeker interessant zijn om het 't volgend jaar zó te organiseren, dat we een serie waarnemers hebben op de belangrijkste plaatsen rondom de Waddenzee en natuurlijk ook op Griend! We kunnen dan een indruk krijgen van de totale steltloperbevolking van 't Waddendistrict. En als we het wat langer kunnen volhouden, kunnen we misschien ook nog wel iets vaststellen over aankomst- en vertrekdatum van de diverse soorten.
Leuk is nog te vermelden de resultaten van het „Vogeltrekstation Texel", dat zich in het eerste jaar van zijn bestaan ook één dag met dit probleem heeft bezig gehouden. Prof. van Oordt is toen namelijk met een watervliegtuig, van de marinebasis de Mok, tijdens één hoogwater de hele Waddenzee rondgevlogen. Uiteraard geeft hij grove schattingen voor verschillende soorten gezamenlijk. Maar het geeft een goed totaalbeeld van wat er op die dag, 5 October 1931, in de Waddenzee voorkwam. Hij komt tot een resultaat van 500.000 à 600.000 vogels. Voor Griend maakte hij een schatting van 100.000 vogels. Als we in aanmerking nemen dat hij ook meeuwen, aalscholvers en eenden meetelde, wat wij niet gedaan hebben, dan komt dit aardig overeen met onze eerst-dag-telling. Wie voelt er voor om hier volgend jaar aan mee te werken? Voor Griend zullen wel genoeg liefhebbers zijn. Want wat is er heerlijker, dan een tijdje op een onbewoond eiland te verblijven, „ver" van de beschaving? Waar het drinkwater gerantsoeneerd is, want dat moet je voor de hele periode meenemen in mandflessen. Waar

het brood elke dag harder wordt, zodat je het ook elke dag langer in het zeewater moet drenken, om het weer „vers" te maken. Waar je baard een belangrijk kledingstuk is, en waar je „alleen" bent met duizenden vogels. En als 'k dan nog vertel, dat we er 3 soorten jagers zagen, grote, middelste en kleine, die sterns en meeuwen, hun zo juist gevangen buit, afhandig maakten. Is het dan genoeg geweest om je enthousiast te maken?

Jan Rooth.
N.J.N.

Organisatie vogeltrekweekend 14-15 October 1950

Voor de organisatie van het vogeltrekweekend 1950 hebben we een kleine commissie samengesteld. De leden hiervan zijn:

voor de N.J.N.: Gert Nooter, Albrecht Dürerstraat 46 II, Amsterdam;
Karel van Bulck, Bergselaan 91b, Rotterdam.
voor de N.N.V.: Mich. van Waart, Bonaventurastraat 92c, Rotterdam;
P. B. Jansen, Meerten Verhoffstraat 9, Breda.

Alle opgaven voor deelneming en andere correspondentie te richten aan het adres van laatstgenoemde.
Wij verzoeken alle deelnemers zich *tijdig* te willen opgeven en ook mede te delen, waar ze kunnen waarnemen. Speciaal vragen wij waarnemers voor de dijken van de Noord-Oostpolder bij Urk en voor de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden.
Alle deelnemers krijgen tijdig uitvoerige instructies.

Uit de oude doos

In een oude flora uit Lotharingen troffen we een bijzonder mooie titelpagina aan, die we curiositeitshalve hier een plaatsje geven.

Chardons Nauceiens
ou
Prodrome
d'un
Catalogue des Plantes
de la Lorraine
1er fascicule
Par le Docteur Hussenot
Qui n'est rien; pas même médecin; membre d'aucune acad.; corresp. d'aucune soc. savante; qui n'est ni de la soc. royale des sciences, lettres et art de Nancy; ni de la soc. cent. agricult. de la même ville; pas plus de la soc. d'émulation des Vosges que de celle philomatique de Verdun, ou d'aucune de celles de Metz: directeur d'aucun jardin public ou particulier; conservateur d'aucune collection, autre que la sienne, qui se mange des bêtes, rédacteur de rien du tout; enfin, simple citoyen comme tout le monde hors qu'il n'est pas décoré.